

MUNI
PED

T A
Č R

Tento projekt je spolufinancován se státní podporou Technologické agentury ČR v rámci Programu ÉTA.

www.tacr.cz

Výzkum užitečný pro společnost.

Uživatelská příručka

k softwaru SLAN,

který vznikl v rámci projektu aplikovaného výzkumu TL03000293

„Slovotvorný analyzátor pro výuku češtiny pro cizince (SLAN)“

podpořeného Technologickou agenturou ČR

Uživatelskou příručku vypracovaly:

Anastasija Sokolova, Ivana Kolářová, Adriana Válková

Brno 2023

OBSAH

Podmínky použití	3
Základní pojmy	4
Učebnicový korpus UčebKo	5
Teoretická východiska	5
Publikace o projektu SLAN	6
Databáze SLAN	7
Moduly softwaru SLAN a jejich možnosti	16
Pravidla generování seznamů substantiv z databáze SLAN	17
Vyhledávání pomocí základních filtrů	17
Příklady vyhledávání slov	18
1. Vyhledávání konkrétního slova	18
2. Vyhledávání slov, která mají na začátku konkrétní písmeno / kombinaci písmen	19
2.1 Malé písmeno na začátku slova	19
2.2 Velké písmeno na začátku slova	20
2.3 Kombinace písmen na začátku slova	20
3. Vyhledávání slov, která mají na konci konkrétní písmeno / kombinaci písmen	21
3.1 Konkrétní písmeno na konci slova	21
3.2 Kombinace písmen na konci slova	21
4. Vyhledávání slov s konkrétní kombinací písmen	22
5. Vyhledávání všech odvozených substantiv na konkrétní jazykové úrovni	22
Vyhledávání pomocí základních a dalších filtrů	23
Příklady vyhledávání slov	23
1. Základní filtry + filtr „má význam“	23
2. Základní filtry + filtr „má význam“ + filtr „začíná na“	23
3. Základní filtry + filtr „má význam“ + filtr „končí na“	24
Možnosti filtrů v modulu „Jsem lektor/ka“	25
Funkce „Chci si procvičovat“	28
Seznam obrázků	30
Seznam tabulek	30
Jak citovat uživatelskou příručku	30

Podmínky použití

Software SLAN je autorské dílo Masarykovy univerzity.

Během práce softwaru SLAN nejsou shromažďovány žádné osobní údaje o uživatelích.

Všechny funkce a filtry softwaru SLAN jsou přístupné zdarma bez předchozí registrace / přihlášení.

Software SLAN nesmí být používán ke komerčním účelům.

Základní pojmy

- Software SLAN – aplikace přístupná přes webové rozhraní SLAN (<https://slan.ped.muni.cz>).
- Databáze SLAN – soubor všech zpracovaných substantiv, ve kterém je možné na základě různých kritérií třídit a vyhledávat.
- Korpus UčebKo – korpus vytvořený z učebnic češtiny pro cizince přes rozhraní SketchEngine (<https://ske.fi.muni.cz>).
- Odvozené substantivum – podstatné jméno objasnitelné (formálně i významově) pomocí jiného existujícího slova, např. *knížka* (od *kniha*) nebo *prarodič* (od *rodič*).
- Lemma – základní a reprezentativní tvar lexikální jednotky, kterým je u substantiv zpravidla tvar v 1. pádě čísla jednotného¹.

¹ Další definice pojmu *lemma* jsou uvedeny v Internetové jazykové příručce: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=lemma>.

Učebnicový korpus UčebKo

Software SLAN zpracovává data z korpusu UčebKo vytvořeného² z 9 učebnic češtiny pro cizince. UčebKo je tvořen 3 subkorpusy (UčebKo-A2, UčebKo-B1, UčebKo-B2), které umožňují pracovat se slovní zásobou na jednotlivých jazykových úrovních A2–B2³. Jednotlivé subkorpusy jsou tvořeny následujícími učebnicemi:

UčebKo-A2

- Český krok za krokem 1 (od 13. kapitoly; Lída Holá, 2016)
- Česky, prosím II (Jitka Cvejnová, 2012)
- Čeština pro cizince A1 a A2 (od 5. kapitoly; Marie Boccou Kestřánková et al., 2017)

UčebKo-B1

- Česky krok za krokem 2 (Lída Holá, 2014)
- Česky, prosím III (Jitka Cvejnová, 2016)
- Čeština pro cizince B1 (Marie Boccou Kestřánková et al., 2016)

UčebKo-B2

- Čeština pro azylanty a cizince (Ana Adamovičová et al., 2006)
- CZech it UP! B2 (Darina Hradilová & Michaela Kopečková, 2020)
- Čeština pro cizince B2 (Marie Boccou Kestřánková et al., 2020)

Ke korpusu UčebKo (k jednotlivým subkorpusům) je možné získat přístup na základě e-mailové žádosti: valkova@phil.muni.cz. Korpus je možné používat pouze pro vědecký výzkum, jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu a jen v rozsahu odpovídajícímu sledovanému účelu. Při práci s korpusem (subkorpusem) je vždy nutné uvést citaci, tj. autora korpusu (Mgr. Adrianu Válkovou), název korpusu a název učebnice.

Teoretická východiska

Teoretická východiska pro lingvistickou analýzu dat

- Dokulil, M. (1962). *Tvoření slov v češtině I. Teorie odvozování slov*. Praha: Academia.
- Dokulil, M. a kol. (1967). *Tvoření slov v češtině II. Odvozování podstatných jmen*. Praha: Academia.
- Štícha, F. a kol. (2018). *Velká akademická gramatika spisovné češtiny. I. Morfologie. Část 1, Část 2*. Praha: Academia.

² Metodika budování korpusu je popsána v odborném článku: Válková, A. (2021) Building Czech Textbook Corpora (UčebKo) for Word-formation Research of Czech as a Second Language. *Jazykovedný časopis*, 72 (2), 631–640.

³ Výběr učebnic byl konzultován se zástupci externích aplikačních garantů projektu – AUČCJ a Centra pro cizince JMK. Velké poděkování patří Mgr. Ošmerovi z Centra pro cizince JMK.

Slovotvorba v procesu osvojování (cizího) jazyka

- Argus, R. and V. Kazakovskaya (2018). Acquisition of noun derivation in Estonian and Russian L1. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat / Estonian Papers in Applied Linguistics*, 14, 23–39.
- Bauer, L. and P. Nation (1993). Word families. *International Journal of Lexicography*, 6 (4), 253–279.
- Clark, E. V., and R. A. Berman (1984). Structure and Use in the Acquisition of Word Formation. *Language*, 60 (3), 542–590.
- Hacken, ten P., A. Abel and J. Knapp (2006). Word Formation in an Electronic Learners' Dictionary: ELDIT. *International Journal of Lexicography*, 19 (3), 243–256.
- Madsen, R. S. (2019). Word-formation preferences of non-natives. *SKASE Journal of Theoretical Linguistics*, 16 (1), 162–176.
- Mattes, V., W. U. Dressler, K. Korecky-Kröll and S. Sommer-Lolei (2021). *The Acquisition of Derivational Morphology*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Nádeniček, P. (2017). Krátké zamyšlení nad postavením slovtvorby ve výuce češtiny jako cizího jazyka. In: Nekula M. and K. Šichová (Ed.) *Variety češtiny a čeština jako cizí jazyk*, 171–183. Praha: Akropolis.
- Olshtain, E. (1987). The Acquisition of New Word Formation Processes in Second Language Acquisition. *Studies in Second Language Acquisition*, 9 (2), 221–231.
- Tschichold, C. and P. ten Hacken (2015). Word-formation in second language acquisition. In: Müller P. O., Ohnheiser I., Olsen S. and F. Rainer (Ed.) *Volume 3. Word-formation: an international handbook of the language of Europe*, 2137–2154. Berlin: Mouton de Gruyter.

Slovotvorba češtiny

- Bozděchová, I. (2016). Czech. In: Müller P. O., Ohnheiser I., Olsen S. and F. Rainer (Ed.) *Volume 4. Word-formation: an international handbook of the language of Europe*, 2872–2891. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Janda, L. (2010). Russian word-formation in contrast with Czech and Norwegian. *Oslo Studies in Language (OSLa)*, 2 (2), 243–259.
- Körtvélyessy, L. (2016). Word-formation in Slavic languages. *Poznan Studies in Contemporary Linguistics*, 52 (3), 455–501.

Publikace o projektu SLAN

- Sokolova, A. and A. Válková. Slovtvorný analyzátor pro výuku češtiny pro cizince (SLAN) – didaktická pomůcka s korpusově podloženými daty. In: L. Suchomelová. *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka 2021*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2021. s. 41-48. ISBN 978-80-7470-419-2.

- Válková, A. and I. Kolářová. CZEDD a SLAN — online nástroje zaměřené na práci se slovo tvorbou češtiny jako druhého/cizího jazyka. *Nová čeština doma a ve světě*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2021, roč. 2021, č. 2, s. 78-92. ISSN 1805-367X.
- Válková, A. Building Czech Textbook Corpora (UcebKo) for Word-formation Research of Czech as a Second Language. *Jazykovedný časopis*. Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied, 2021, roč. 72, č. 2, s. 631-640. ISSN 0021-5597. doi:10.2478/jazcas-2021-0057.
- Sokolova, A., Kolářová, I. and A. Válková. Word-formation Analysis Software Tool for Teaching Czech for Foreigners (SLAN). An interim report. *Linguistica Pragensia* (in press).

Databáze SLAN

Databáze SLAN obsahuje 2132 odvozených substantiv (lemmat) získaných z korpusu UcebKo. Jedná se o substantiva odvozená v užším smyslu, tj pomocí prefixu **prarodič** (od < *rodíč*) nebo sufixu **bydliště** (od < *bydlet*). SLAN obsahuje 2106 sufixálně utvořených substantiv a pouze 26 prefixálně utvořených. Všechny sufixy a prefixy jsou uvedeny v Tab. 4.

Tab. 1. Substantiva odvozená pomocí sufixu⁴ (čistou sufixací).

sémantická kategorie	počet sufixů	počet lemmat	nejzastoupenější sufixy (počet lemmat)	příklady (jazyková úroveň)
děj, výsledek děje	19	691	-ní/-tí (464)	<i>představení</i> (A2, B1, B2) ← <i>představen/představit</i>
názvy osob (masculine animate)	26	417	-ík/-ník (73)	<i>zákazník</i> (A2, B1, B2) ← <i>zakázka</i>
vlastnost, stav	6	202	-ost/-nost (173)	<i>radost</i> (A2, B1, B2) ← <i>rád, zkušenost</i> (A2, B1, B2) ← <i>zkušený</i>
zdrobněliny	15	186	-ek (77)	<i>dárek</i> (A2, B1, B2) ← <i>dar</i>
názvy žen	3	162	-ka* (125)	<i>kamarádka</i> (A2, B1, B2) ← <i>kamarád</i> , <i>manželka</i> (A2, B1, B2) ← <i>manžel</i>
místo	13	135	-na (43)	<i>kavárna</i> (A2, B1, B2) ← <i>káva</i> , <i>knihovna</i> (A2, B1, B2) ← <i>kniha</i>
objekty	16	115	-ka* (38)	<i>fotka</i> (A2, B1, B2) ← <i>fotit</i>
prostředky a nástroje	9	48	-čka/-ka* (14)	<i>motorka</i> (A2, B1, B2) ← <i>motor</i>
číselné výrazy	4	30	-ka* (21)	<i>desítka</i> (A2, B1, B2) ← <i>deset</i>
názvy jazyků	2	29	-ina* (28)	<i>angličtina</i> (A2, B1, B2) ← <i>anglický</i>

⁴ Znak * označuje homonymní sufix.

hromadné názvy	3	14	-ctvo/-stvo (9)	obyvatelstvo (A2, B1, B2) ← obyvatel
poplatky	2	10	-né (9)	jízdné (A2, B1, B2) ← jízda
látky	3	8	-ina* (6)	tekutina (B1, B2) ← tekutý
jednotliviny	4	5	-ina* (2)	potravina (A2, B1, B2) ← potrava
zveličení	1	1	-isko (1)	psisko (B2) ← pes
jiné ⁵		53		
CELKEM:		2 106		

Komentář

Do kategorie „**Jiné**” jsou zařazena substantiva tvořená sufixy, která není možné zařadit do jiné z kategorií, např.:

1. Substantiva-feminina se sufixem *-ka* tvořená od jiných feminin procesy typickými pro deminutiva, která však deminutivy nejsou: *bouřka* (identický význam se slovem *bouře*), *půlhodinka* (identický význam se slovem *půlhodina*), *půlka* (identický význam se slovem *půle*), *sklenka* (identický význam se slovesem *sklenice*); od základových slov se liší hovorovostí nebo emocionálním zabarvením.
2. Substantiva-feminina se sufixem *-ka* tvořená od jiných feminin procesy typickými pro deminutiva, která deminutivy nejsou, ale mají specifický význam: *kabelka* (jiný význam než slovo *kabela*), podobně *barborka* (od vlastního jména *Barbora*); podobně např. *čárka*, *dušičky*, *historka*, *kůrka*, *pomůcka*, *stolička*, *stránka*, *tkanička*.
3. Substantiva se sufixem *-ka* odvozená přímo od sloves, tj. nikoliv jako názvy přechýlené: *servírka* (od slovesa *servírovat*).
4. Substantiva se sufixem *-ost*, která jsou tvořena od adjektiv a mají abstraktní význam, nelze je však hodnotit výhradně jako názvy vlastností, např. *blbost*, *maličkost*, *pitomost*, *samozřejmost*.
5. Substantiva zakončená na *-ní/-tí* tvořená od sloves, která mohou mít různé významy, např. *oslovení*. Uvedeme kontexty z korpusu UčebKo: a) *Které oslovení je v motivačním dopise vhodné/nevhodné?* (B1, 'address, salutation'), b) *Při oslovení bychom měli správně použít a vyslovit jméno osloveného člověka a nesmíme zapomenout ani na tituly* (B2, 'speaking, addressing').

Tab. 2. Substantiva odvozená pomocí prefixu (čistou prefixací).

sémantická kategorie	počet prefixů	počet lemmat	nejzastoupenější prefixy (počet lemmat)	příklady (jazyková úroveň)
děj, výsledek děje	3	3	-	<i>podnájem</i> (A2, B1, B2) ← <i>nájem</i> , <i>předprodej</i> (A2, B1, B2) ← <i>prodej</i> , <i>souhra</i> (B1, B2) ← <i>hra</i>

⁵ Viz komentář pod tab. 1.

názvy osob (masculine animate)	6	12	pra- (7)	<i>prarodič (A2, B1, B2) ← rodič</i>
místo	5	5	-	<i>předsíň (A2, B1, B2) ← síň, veletrh (A2, B1, B2) ← trh, multikino (B1, B2) ← kino, mikroregion (B1, B2) ← region, prales (B2) ← les</i>
vlastnost, stav	4	6	nad- (2), sou- (2)	<i>nadváha (A2, B1, B2) ← váha, soulad (B1, B2) ← lad</i>
CELKEM:		26		

Tab. 3. Celkový počet substantiv v databázi SLAN.

	ženský rod	střední rod	mužský rod životný	mužský rod neživotný	CELKEM:
končí na	869	634	431	172	2 106
začíná na	6	5	9	6	26
CELKEM:	875	639	440	178	2 132

Tab. 4. Podrobné údaje k sémantickým rysům substantiv v databázi SLAN.

sémantická kategorie	končí na (sufix)	počet lemmat	začíná na (prefix)	počet lemmat
děj, výsledek děje	-a	81	před-	1
	-ba	19	pod-	1
	-dlo	3	sou-	1
	-e/-ě	8		3
	-ek	40		
	-el/-ež	3		
	-ch	5		
	-í	2		

	-ina	1		
	-j	1		
	-ka	45		
	-ná/-tá	5		
	-ní/-tí	464		
	-o	1		
	-ost/-nost	6		
	-ot	1		
	-ství	1		
	-t	4		
	-va	1		
		691		
názvy osob (masculine animate)	-Ø	10	před-	1
	-a	5	nad-	1
	-áč	3	pra-	7
	-ák	18	multi-	1
	-an	16	vice-	1
	-ant/-ent	20	pod-	1
	-ař/-ář	50		12
	-át	2		
	-ce	27		

	-č	16		
	-ček	2		
	-čí	5		
	-ec	51		
	-eň	1		
	-ér/-iér	8		
	-ik	8		
	-ík/-ník	73		
	-ina	1		
	-íř	1		
	-ista	35		
	-ka	2		
	-l	1		
	-och	1		
	-or	12		
	-oun	1		
	-tel	48		
		417		
vlastnost, stav	-a	1	nad-	2
	-ba	2	sou-	2
	-no/-o	5	bez-	1
	-ost/-nost	173	po-	1

	-ota	6		6
	-ství/-tví/-ovství	15		
		202		
zdrobněliny	-ek	77		
	-ík	6		
	-ínek	1		
	-áček	1		
	-ka	46		
	-átko	5		
	-ečka	2		
	-ečko	3		
	-ička	20		
	-ičko	1		
	-íčko	10		
	-inka	3		
	-ko	9		
	-íčka	1		
	-enka	1		
		186		
názvy žen	-ka	125		
	-ice	16		
	-yne/-kyně	21		

		162		
místo	-ba	2	před-	1
	-dlo	1	vele-	1
	-ík/-ník	8	pra-	1
	-ina	11	mikro-	1
	-isko	1	multi-	1
	-iště	19		5
	-ka	11		
	-na	43		
	-ní/-tí	7		
	-nice	15		
	-ost/-nost	4		
	-ství/-ctví	12		
	-tko	1		
		135		
objekty	-a	3		
	-ák	2		
	-ba	2		
	-č	1		
	-dlo	6		
	-ec	2		
	-ek	7		

	-ice/-nice	8		
	-ík/-ník	13		
	-ina	12		
	-ivo	5		
	-ka	38		
	-ní/-tí	10		
	-ost/-nost	4		
	-ovna	1		
	-ko	1		
		115		
prostředky a nástroje	-a	1		
	-ák	3		
	-č	13		
	-čka/-ka	14		
	-dlo	5		
	-ík/-ník	2		
	-na	1		
	-ní/-tí	3		
	-tko	6		
		48		
číselné výrazy	-ice	3		

	-ina/-tina	4		
	-iny	2		
	-ka	21		
		30		
názvy jazyků	-a	1		
	-ina	28		
		29		
hromadné názvy	-ctvo/-stvo	9		
	-í	4		
	-oví	1		
		14		
poplatky	-né	9		
	-ovné	1		
		10		
látky	-dlo	1		
	-ina	6		
	-ivo	1		
		8		
jednotlivé věci, předměty	-ek	1		
	-ín	1		
	-ina	2		
	-inka	1		
		5		

zveličený význam	-isko	1		
jiné	-	53		
		2106		26

Moduly softwaru SLAN a jejich možnosti

Software SLAN obsahuje dva moduly: „Jsem student/ka“ a „Jsem lektor/ka“.

Obr. 1. Titulní stránka softwaru SLAN.

SLAN byl vytvořen jako webová aplikace (tj. pro práci na počítači/tabletu). Zobrazení na mobilním telefonu proto může vykazovat různou míru chybovosti.

Modul „Jsem student/ka“

JSEM STUDENT/KA

Tento modul umožňuje:

- generovat seznamy substantiv z databáze SLAN dle zvolených / nastavených filtrů
- procvičovat si jednotlivé skupiny substantiv z databáze SLAN

Modul „Jsem lektor/ka“

JSEM LEKTOR/KA

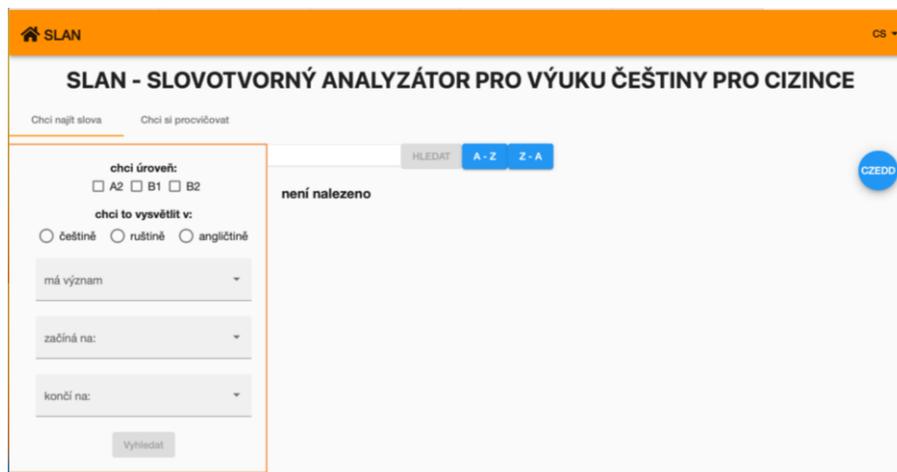
Tento modul umožňuje:

- generovat seznamy substantiv z databáze SLAN dle zvolených / nastavených filtrů
- stáhnout si cvičení ve formátu pracovního listu pro lektora (s metodicko-lingvistickým komentářem) a pro studenta

Pravidla generování seznamů substantiv z databáze SLAN⁶

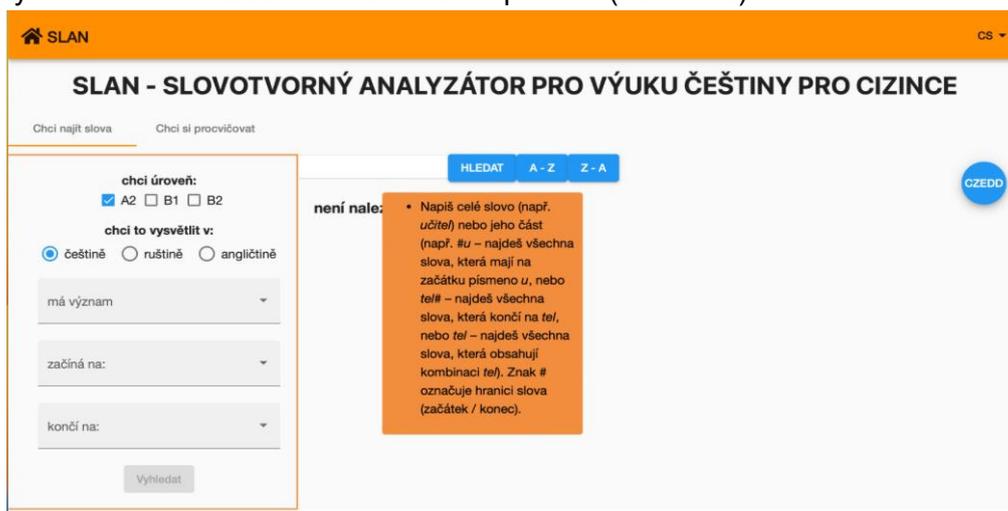
Vyhledávání pomocí základních filtrů

1. **Základními filtry** jsou „chci úroveň“ a „chci to vysvětlit v“. Bez těchto filtrů není možné provádět jakákoliv vyhledávání či generování seznamů.

Obr. 2. Titulní stránka modulu „Jsem student/ka“⁷.

Po nastavení základních filtrů se aktivuje vyhledávací řádek vpravo (zbarví se modře), po najetí myši na tlačítko HLEDAT se zobrazí nápověda (viz obr. 2).

Obr. 3. Základní filtry (A2, v češtině), nápověda k vyhledávání.

⁶ Tato pravidla platí pro oba moduly. Jedná-li se o pravidlo, které se týká pouze jednoho z modulů, je tato skutečnost upřesněna slovy.

⁷ V pravém horním rohu (na obr. 1 označeno kroužkem) je možné přepnout jazykovou mutaci webového rozhraní: čeština, ruština, angličtina.

2. Je potřeba zadat **přesný tvar** slova / kombinaci písmen / písmeno, tj. **s diakritikou**. Vyhledáváte-li konkrétní slovo, musíte použít **malá písmena**. Zadáte-li do vyhledávacího řádku *ucitel*, *Učitel*, nebude nalezen žádný tvar. Zadáte-li do vyhledávacího řádku *učitel*, objeví se výsledky.

Pozor! Jedná-li se o názvy národnosti (např. *Ukrajinec*, *Japonka*), pak je důležité použít velké písmeno na začátku. Příklady viz níže.

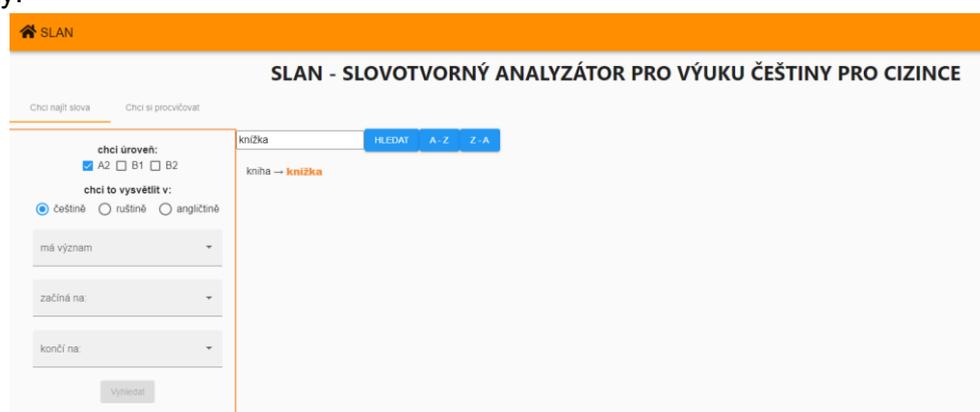
Příklady vyhledávání slov

1. Vyhledávání konkrétního slova

Požadavek:

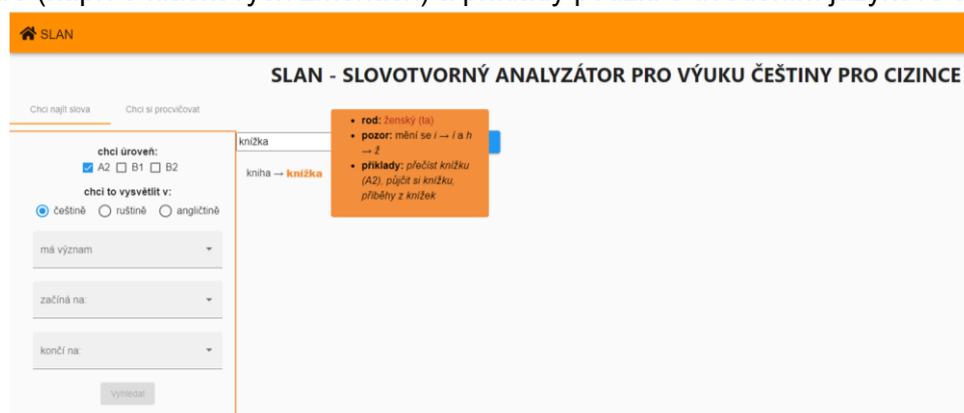
Základní filtry (A2, v češtině), *knížka*

Výsledky:

Obr. 4. Základní filtry (A2, v češtině), *knížka*.

Po njetí myší na zvýrazněné slovo⁸ se zobrazí důležité informace: gramatický rod slova, komentáře (např. o hláskových změnách) a příklady použití s uvedením jazykové úrovně.

Obr. 5. Základní filtry (A2, v češtině), *knížka*, informace k vyhledávanému slovu.

⁸ Ve výsledcích vyhledávání se objeví **slova zvýrazněna několika způsoby**: oranžovou barvou (všechna odvozená slova), tučným písmem, tučným písmem a hvězdičkou, tučným písmem v závorkách ad. **Po njetí myší** na všechna zvýrazněná slova **se zobrazí důležité informace**, např. o použití daného slova v současné češtině. Příklady viz níže.

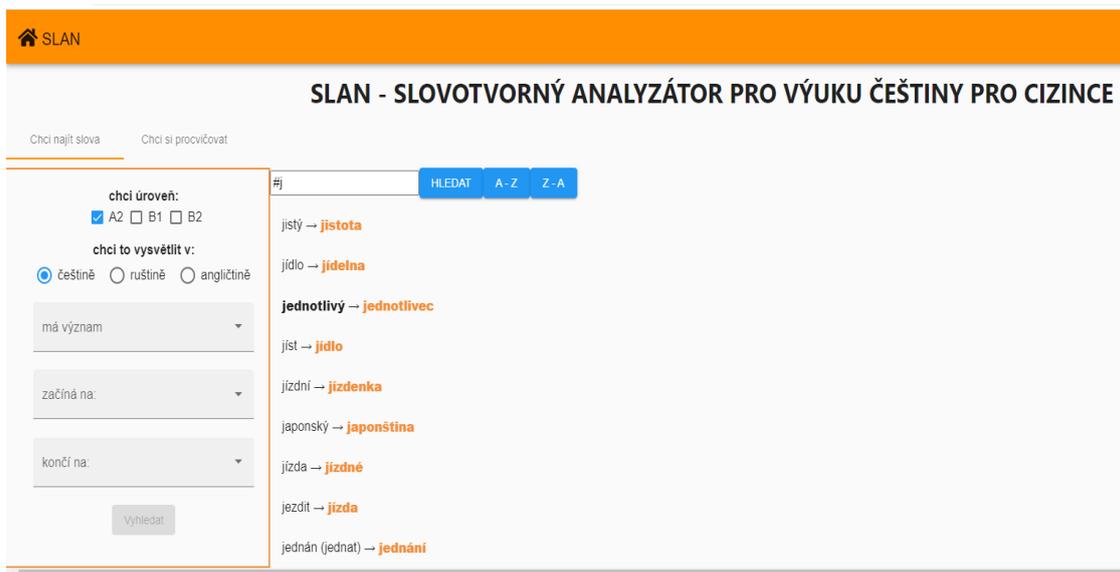
2. Vyhledávání slov, která mají na začátku konkrétní písmeno / kombinaci písmen

2.1 Malé písmeno na začátku slova

Požadavek:

Základní filtry (A2, v češtině), #j

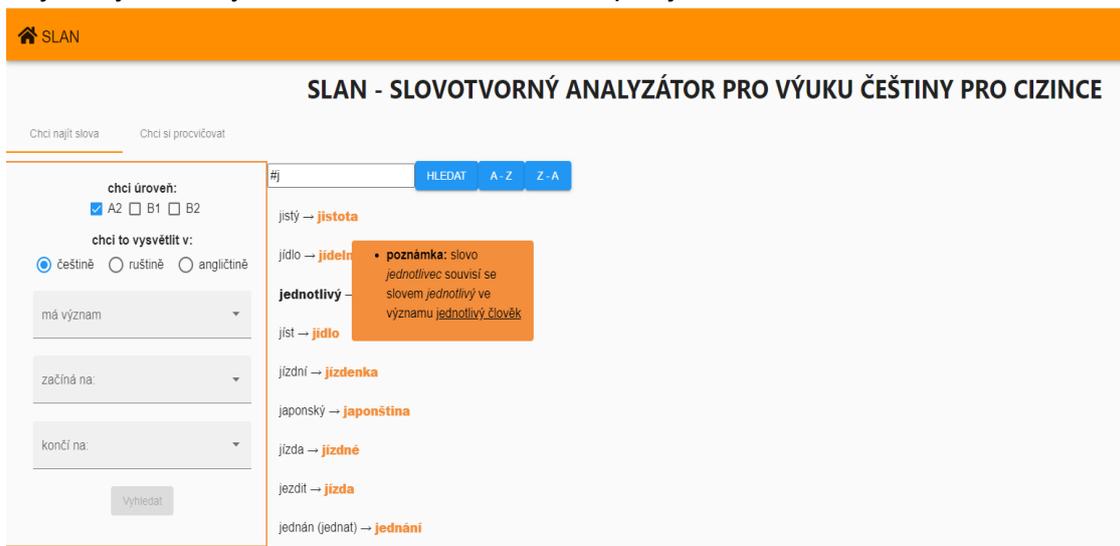
Výsledky:

Obr. 6. Základní filtry (A2, v češtině), #j.

Tomuto požadavku odpovídají všechna odvozená substantiva na úrovni A2, která mají na začátku malé písmeno *j*.

Po najetí myší na zvýrazněná slova se zobrazí doplňující informace.

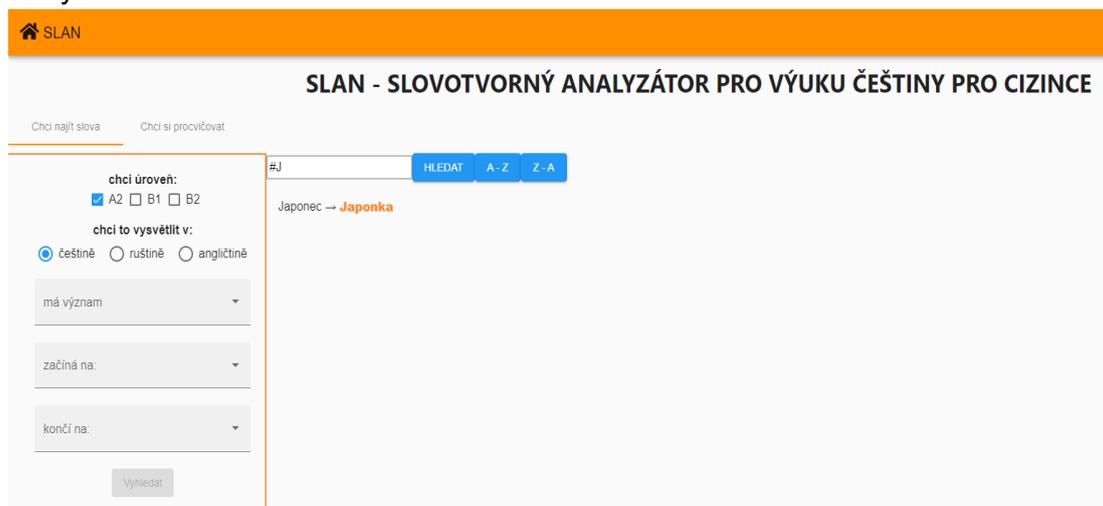
Obr. 7. Základní filtry (A2, v češtině), #j, informace k slovu zvýrazněnému tučně.

2.2 Velké písmeno na začátku slova

Požadavek:

Základní filtry (A2, v češtině), #J

Výsledky:

The screenshot shows the SLAN web application interface. At the top, there is a navigation bar with the SLAN logo and the title "SLAN - SLOVOTVORNÝ ANALYZÁTOR PRO VÝUKU ČEŠTINY PRO CIZINCE". Below the navigation bar, there are two tabs: "Chci najít slova" (selected) and "Chci si procvičovat". The search filters are set to "chci úroveň: A2", "chci to vysvětlit v: češtině", and "začíná na: J". The search results show "Japonec → Japonka".

Obr. 8. Základní filtry (A2, v češtině), #J.

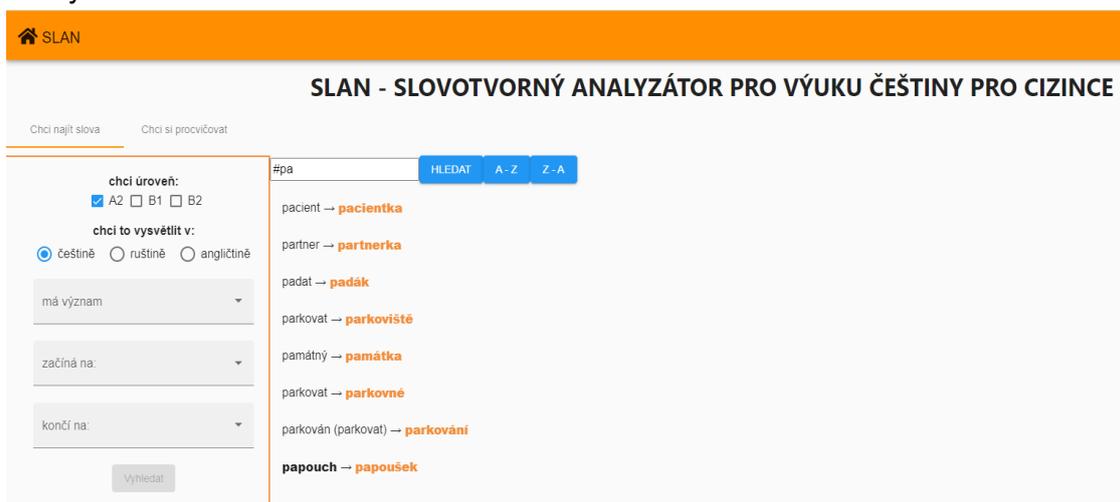
Tomuto požadavku odpovídají všechna odvozená substantiva na úrovni A2, která mají na začátku velké písmeno J.

2.3 Kombinace písmen na začátku slova

Požadavek:

Základní filtry (A2, v češtině), #pa

Výsledky:

The screenshot shows the SLAN web application interface. At the top, there is a navigation bar with the SLAN logo and the title "SLAN - SLOVOTVORNÝ ANALYZÁTOR PRO VÝUKU ČEŠTINY PRO CIZINCE". Below the navigation bar, there are two tabs: "Chci najít slova" (selected) and "Chci si procvičovat". The search filters are set to "chci úroveň: A2", "chci to vysvětlit v: češtině", and "začíná na: pa". The search results show a list of words: "pacient → pacientka", "partner → partnerka", "padat → padák", "parkovat → parkoviště", "pamatný → památka", "parkovat → parkovné", "parkován (parkovat) → parkování", and "papouch → papoušek".

Obr. 9. Základní filtry (A2, v češtině), #pa.

Tomuto požadavku odpovídají všechna odvozená substantiva na úrovni A2, která mají na začátku kombinaci písmen pa.

3. Vyhledávání slov, která mají na konci konkrétní písmeno / kombinaci písmen

3.1 Konkrétní písmeno na konci slova

Požadavek:

Základní filtry (A2, v češtině), j#

Výsledky:

The screenshot shows the SLAN web application interface. The title is "SLAN - SLOVOTVORNÝ ANALYZÁTOR PRO VÝUKU ČEŠTINY PRO CIZINCE". The search bar contains "#". The filter settings on the left are: "chci úroveň: A2", "chci to vysvětlit v: češtině", "má význam", "začíná na:", and "končí na:". The search results on the right are: "prodej" with a sub-result "předprodej" and "prodat" with a sub-result "prodej".

Obr. 10. Základní filtry (A2, v češtině), j#.

Tomuto požadavku odpovídají všechna odvozená substantiva na úrovni A2, která mají na konci písmeno *j*.

3.2 Kombinace písmen na konci slova

Požadavek:

Základní filtry (A2, v češtině), ář#

Výsledky:

The screenshot shows the SLAN web application interface. The title is "SLAN - SLOVOTVORNÝ ANALYZÁTOR PRO VÝUKU ČEŠTINY PRO CIZINCE". The search bar contains "ář#". The filter settings on the left are: "chci úroveň: A2", "chci to vysvětlit v: češtině", "má význam", "začíná na:", and "končí na:". The search results on the right are: "noviny" with a sub-result "novinář", "elektrika" with a sub-result "elektrikář", "uzený" with a sub-result "uzenář", "taxík" with a sub-result "taxikář", "návrh" with a sub-result "návrhář", "topení" with a sub-result "topenář", "(truhl) with a sub-result "truhlář", "misie" with a sub-result "misionář", "farma" with a sub-result "farmář", "čtení" with a sub-result "čtenář", "železnice" with a sub-result "železničář", and "lhát" with a sub-result "lhář".

Obr. 11. Základní filtry (A2, v češtině), ář#.

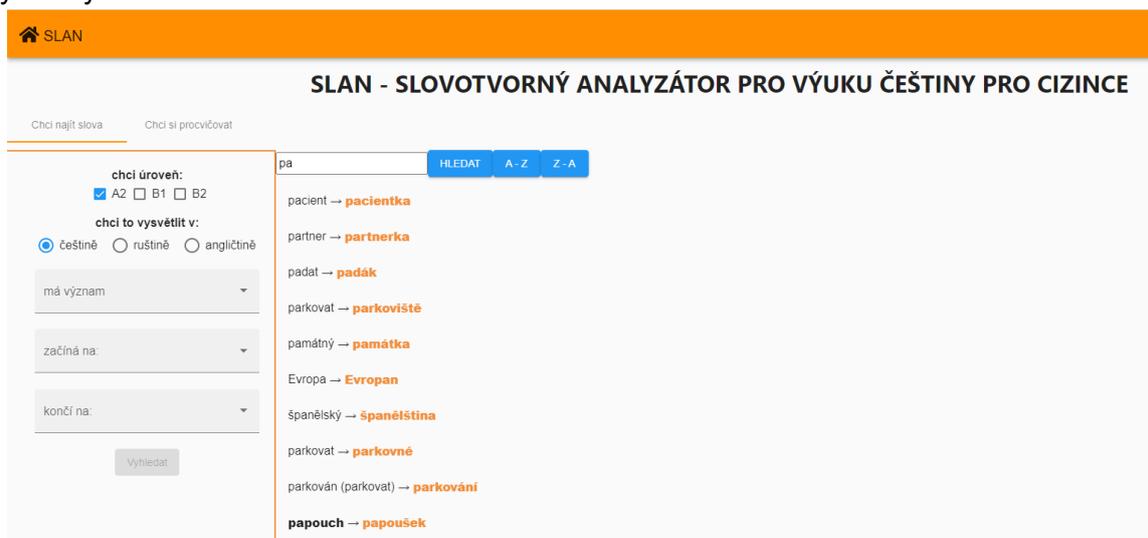
Tomuto požadavku odpovídají všechna odvozená substantiva na úrovni A2, která mají na konci kombinaci písmen *ář*.

4. Vyhledávání slov s konkrétní kombinací písmen

Požadavek:

Základní filtry (A2, v češtině), pa

Výsledky:

Obr. 12. Základní filtry (A2, v češtině), pa.

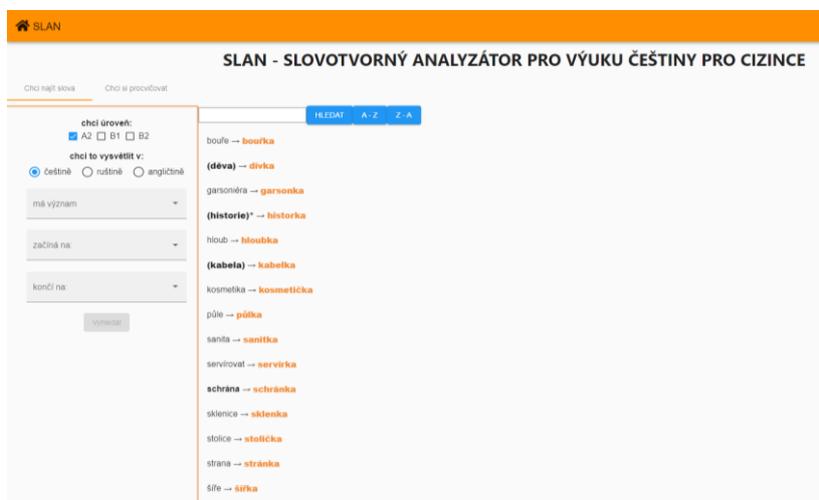
Tomuto požadavku odpovídají všechna odvozená substantiva na úrovni A2, která obsahují kombinaci písmen *pa*.

5. Vyhledávání všech odvozených substantiv na konkrétní jazykové úrovni

Požadavek:

Základní filtry (A2, v češtině), hledat

Výsledky:

Obr. 13. Základní filtry (A2, v češtině), hledat.

Tomuto požadavku odpovídají všechna odvozená substantiva na úrovni A2, která jsou v databázi SLAN.

Vyhledávání pomocí základních a dalších filtrů

Dalšími filtry, s nimiž databáze SLAN pracuje, jsou „**má význam**“, „**začíná na**“, „**končí na**“. Tyto filtry mohou být použity pouze v kombinaci se základními filtry. Tyto filtry jsou rozbalovací, tj. je potřeba zvolit jednu nebo více z nabízených možností.

- Filtr „**má význam**“ umožňuje vyhledat odvozená substantiva dle sémantické kategorie (významu), např. názvy žen, zdobněliny ad., viz tab. 1.
- Filtr „**začíná na**“ umožňuje vyhledat odvozená substantiva, která mají na začátku jeden z nabízených prefixů.
- Filtr „**končí na**“ umožňuje vyhledat odvozená substantiva, která mají na konci jeden z nabízených sufixů.

Filtr „**má význam**“ je nadřazený (musí být použit) a současně s ním může být (ale nemusí) zvolen filtr „**začíná na**“ nebo „**končí na**“.

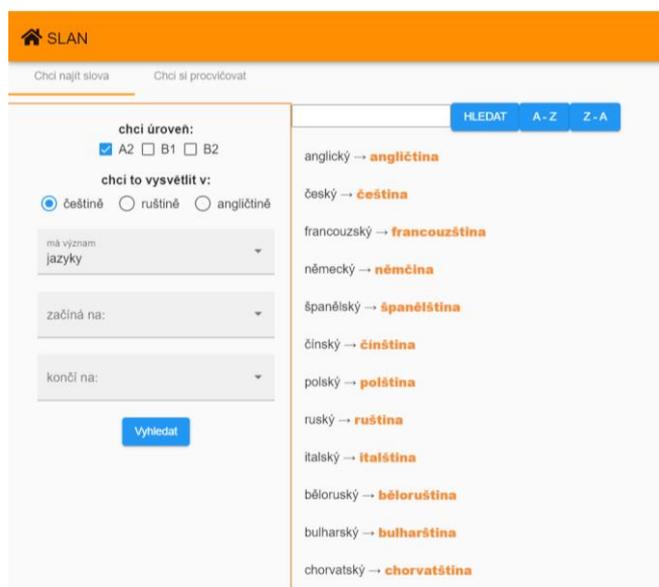
Příklady vyhledávání slov

1. Základní filtry + filtr „má význam“

Požadavek:

Základní filtry (A2, v češtině), filtr „má význam“ (jazyky)

Výsledky:

The screenshot shows the SLAN search interface. On the left, there are filters: 'chci úroveň:' with 'A2' selected, 'chci to vysvětlit v:' with 'češtině' selected, and 'má význam jazyky' selected. On the right, there is a list of languages: anglický → angličtina, český → čeština, francouzský → francouzština, německý → němčina, španělský → španělština, čínský → čínština, polský → polština, ruský → ruština, italský → italština, běloruský → běloruština, bulharský → bulharština, chorvatský → chorvatština.

Obr. 14. Základní filtry (A2, v češtině), filtr „má význam“ (jazyky).

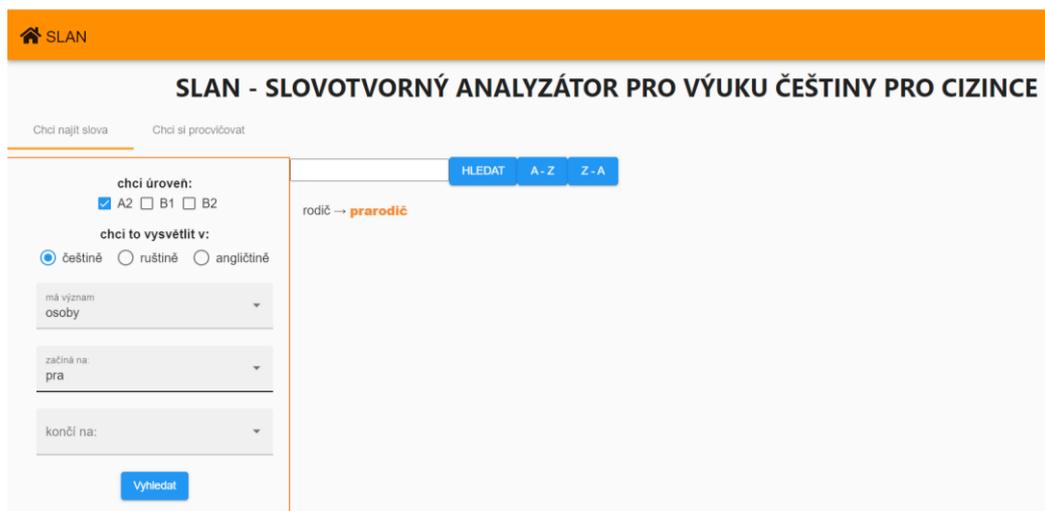
Tomuto požadavku odpovídají všechna odvozená substantiva na úrovni A2, která označují jazyky.

2. Základní filtry + filtr „má význam“ + filtr „začíná na“

Požadavek:

Základní filtry (A2, v češtině), filtr „má význam“ (osoby), filtr „začíná na“ (pra

Výsledky:

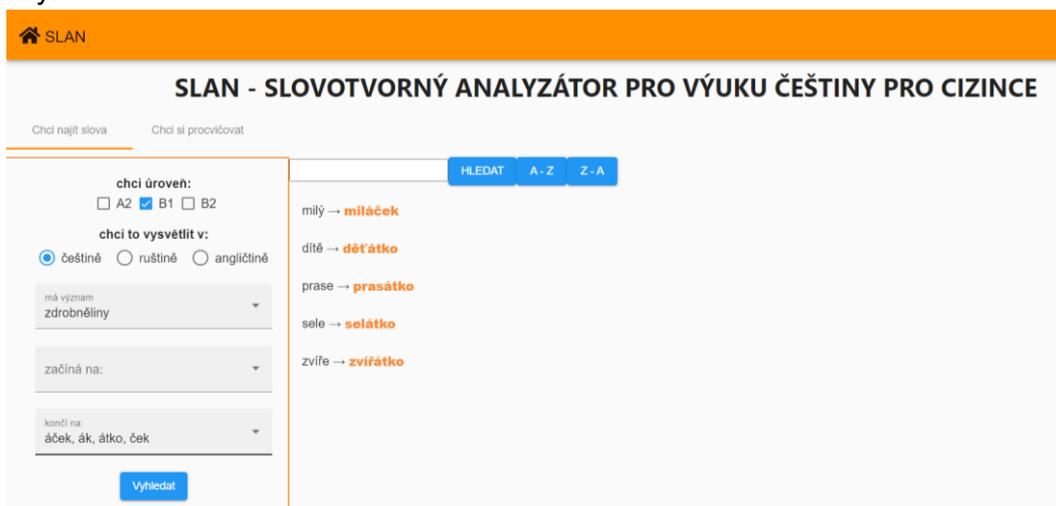
Obr. 15. Základní filtry (A2, v češtině), filtr „má význam“ (osoby), filtr „začíná na“ (pra). Tomuto požadavku odpovídají všechna odvozená substantiva na úrovni A2, která označují osoby a mají na začátku prefix *pra-*.

3. Základní filtry + filtr „má význam“ + filtr „končí na“

Požadavek:

Základní filtry (B1, v češtině), filtr „má význam“ (zdrobněliny), filtr „končí na“ (áček, ák, átko, ček).

Výsledky:

Obr. 16. Základní filtry (B1, v češtině), filtr „má význam“ (zdrobněliny), filtr „končí na“ (áček, ák, átko, ček).

Tomuto požadavku odpovídají všechna odvozená substantiva na úrovni B1, která jsou zdrobněliny a mají na konci sufixy *-áček*, *-ák*, *-átko*, *-ček*.

Možnosti filtrů v modulu „Jsem lektor/ka”

Modul „Jsem lektor/ka” má stejné filtry jako modul „Jsem student/ka”, avšak výsledky vyhledávání se zobrazují v jiné podobě. Modul „Jsem lektor/ka” má navíc jeden filtr „konverzační téma”.

word	rod	pozor	přklady	topic	level
pivovár	mužský neživotný (ten)	mění se e → á	malý pivovár (A2), založit pivovár	pivovar	A2,B1,B2 A2
sestřička	ženský (ta)	mění se r → ě	zdravotní sestřička (A2), mladší sestřička	sestra	A2,B1,B2 A3D2D5
slovičko	střední (to)	učit se gramatiku a slovička (A2), anglická slovička, nová slovička	slovo		A2,B1,B2 H4A5
schůzka	ženský (ta)	pracovní schůzka (A2), schůzka s ředitelem (A2), domluvit schůzku (A2)	schůze		A2,B1,B2 A3S1
školka	ženský (ta)	dát dítě do školky (A2), vyzvednout děti ze školky, lesní školka	škola		A2,B1,B2 A2A3A6

Obr. 17. Základní filtry (A2, v češtině), filtr „konverzační téma” (Seznamujeme se), filtr „má význam” (zdrobněliny).

Filtr „konverzační téma” vychází z konverzačních témat uvedených v SERR⁹ a byl zpracován s ohledem na doporučení, která jsou uvedena přímo v SERR: „V rámci různých oblastí můžeme rozlišit *témata*, která jsou předmětem jazykového projevu, konverzace, zamyšlení nebo slohu a na něž se při konkrétních komunikativních aktech soustředí pozornost. Kategorie témat lze třídit různými způsoby <...> Uživatelé Rámce, pokud možno včetně samotných studentů, se samozřejmě budou rozhodovat sami podle vyhodnocení studentových potřeb, cílů, charakteristik a možností v rámci jedné nebo více oblastí, o které jde.” (SERR, s. 53–54).

Konverzační témata zpracována pro databázi SLAN na základě korpusu UčebKo:

- A. Seznamujeme se
 - A1. Kontaktní informace
 - A2. Odkud jsme? Kde žijeme?
 - A3. Práce / zaměstnání
 - A4. Obyvatelé
 - A5. Jazyky
 - A6. Vzdělání
 - A7. Kdo jsem?
 - A8. Kolik nám je let?
- B. Dům a domov, okolí
 - B1. Jak vypadá náš dům / byt?
 - B2. Zařizujeme dům / byt
 - B3. Hledáme dům / byt (inzerce)

⁹ Společný evropský referenční rámec pro jazyky, kap. 4.2 Témata komunikace (s. 53–54), ke stažení zde: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>.

- B4. Uklízíme
- B5. V obchodě
- B6. Každodenní život
- B7. Služby
- B8. V kostele
- C. Lidé kolem nás
 - C1. Rodina
 - C2. Jací jsme?
 - C3. Životní etapy
 - C4. Náboženství
 - C5. Jak vypadáme?
 - C6. Umění
 - C7. Když něco vlastníme
- D. Péče o tělo a zdraví
 - D1. Lidské tělo
 - D2. U doktora
 - D3. V lékárně
 - D4. Životní styl
 - D5. V nemocnici / v lázních
 - D6. Závislosti
 - D7. Držíme dietu
- E. Volný čas a zábava
 - E1. Jaké máme záliby?
 - E2. Slavíme narozeniny
 - E3. Nakupujeme
 - E4. Sportujeme
 - E5. Návštěva
 - E6. Volný čas a zábava
 - E7. Relaxujeme
 - E8. Učíme se jazyky
- F. Dovolená
 - F1. Jak cestujeme?
 - F2. Co potřebujeme k cestování?
 - F3. Roční období
 - F4. Na dovolené
 - F5. Navštěvujeme památky
 - F6. U moře
- G. Zvířata
 - G1. Domácí mazlíčci
 - G2. Zoo
 - G3. Zvířata
- H. Technika a komunikace
 - H1. Elektronika
 - H2. Počítač a internet
 - H3. Technika
 - H4. Komunikace

- I. Jídlo a pití
 - I1. V restauraci
 - I2. Vaříme a pečeme
 - I3. Jídlo a pití
- J. Svátky a tradice
 - J1. Vánoce
 - J2. Velikonoce
 - J3. Svátky
 - J4. Tradice
- K. Počasí
 - K1. Počasí
- L. Příroda a životní prostředí
 - L1. Příroda
 - L2. Životní prostředí
 - L3. Zemědělství
- M. Politika
 - M1. Politika
- N. Životní situace
 - N1. Životní situace
 - N2. Válka / nepokoje
 - N3. Zločin
 - N4. Nehoda
- O. Historie a objevy
 - O1. Historie
 - O2. Objevy
- P. Za kulturou / pracujeme v jedné z oblastí kultury
 - P1. Knihy, časopisy (redakce, nakladatelství)
 - P2. Hudba
 - P3. Filmy / televize
 - P4. Jdeme do divadla / kina
- R. Věda a výzkum
 - R1. Věda a výzkum
- S. Potřebuji si vyřídit
 - S1. Na úřadě
 - S2. Na policii
 - S3. Na poště
 - S4. na nádraží
- T. Podnikáme
 - T1. Podnikáme
 - T2. Řemesla

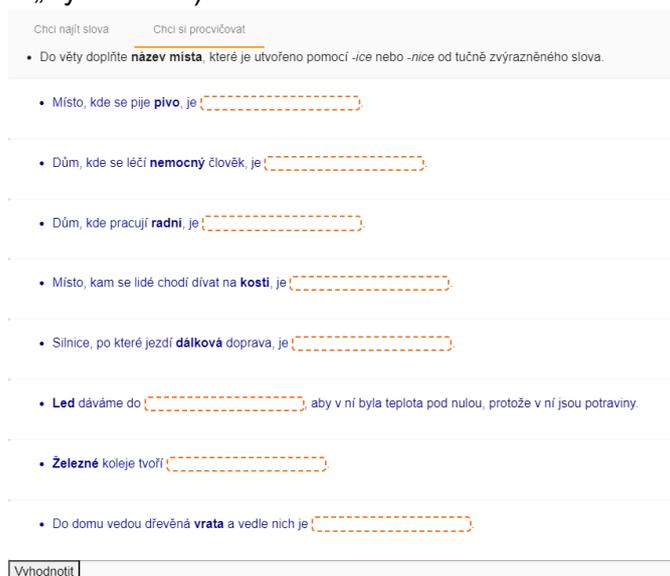
Funkce „Chci si procvičovat”

Nedílnou součástí obou modulů softwaru SLAN je funkce „Chci si procvičovat”, která se skládá z textů a interaktivních cvičení. Všechny texty jsou rozděleny dle jazykové úrovně a tématu, všechna cvičení jsou rozdělena dle jazykové úrovně a typu.

Obr. 18. Funkce „Chci si procvičovat” v modulu „Jsem student/ka”.

K textům jsou k dispozici klíče, cvičení jsou interaktivní a jsou vyhodnocována automaticky (po kliknutí na tlačítko „Vyhodnotit”).

Obr. 19. Cvičení A2 – názvy míst – názvy míst *-ice, -nice* (psaní z klávesnice, doplnění do věty) v modulu „Jsem student/ka”.

Chci najít slova Chci si procvičovat

- Do věty doplňte **název místa**, které je utvořeno pomocí *-ice* nebo *-nice* od tučně zvýrazněného slova.
 - Místo, kde se pije **pivo**, je **pivnice**.
 - Dům, kde se léčí **nemocný** člověk, je **neemnice** (správná odpověď: nemocnice).
 - Dům, kde pracují **radní**, je **rádnice** (správná odpověď: radnice).
 - Místo, kam se lidé chodí dívat na **kosti**, je **kostnice**.
 - Silnice, po které jezdí **dálková** doprava, je (správná odpověď: dálnice).
 - **Led** dáváme do (správná odpověď: lednice), aby v ní byla teplota pod nulou, protože v ní jsou potraviny.
 - **Železné** koleje tvoří (správná odpověď: železnice).
 - Do domu vedou dřevěná **vrata** a vedle nich je (správná odpověď: vrátnice).

Vyhodnotit

Obr. 20. Vyhodnocené cvičení A2 – názvy míst – názvy míst *-ice*, *-nice* (psaní z klávesnice, doplnění do věty) v modulu „Jsem student/ka”.

V modulu „Jsem lektor/ka” všechny texty a všechna cvičení jsou k dispozici ke stažení ve formátu pracovního listu: a) verze pro studenta, b) verze pro lektora s metodicko-lingvistickým komentářem.

Seznam obrázků

- Obr. 1. Titulní stránka softwaru SLAN.
- Obr. 2. Titulní stránka modulu „Jsem student/ka”.
- Obr. 3. Základní filtry (A2, v češtině), nápověda k vyhledávání.
- Obr. 4. Základní filtry (A2, v češtině), *knížka*.
- Obr. 5. Základní filtry (A2, v češtině), *knížka*, informace k vyhledávanému slovu.
- Obr. 6. Základní filtry (A2, v češtině), #j.
- Obr. 7. Základní filtry (A2, v češtině), #j, informace k slovu zvýrazněnému tučně.
- Obr. 8. Základní filtry (A2, v češtině), #J.
- Obr. 9. Základní filtry (A2, v češtině), #pa.
- Obr. 10. Základní filtry (A2, v češtině), j#.
- Obr. 11. Základní filtry (A2, v češtině), ář#.
- Obr. 12. Základní filtry (A2, v češtině), pa.
- Obr. 13. Základní filtry (A2, v češtině), *hledat*.
- Obr. 14. Základní filtry (A2, v češtině), filtr „má význam” (jazyky).
- Obr. 15. Základní filtry (A2, v češtině), filtr „má význam” (osoby), filtr „začíná na” (pra).
- Obr. 16. Základní filtry (B1, v češtině), filtr „má význam” (zdrobněliny), filtr „končí na” (áček, ák, átko, ček).
- Obr. 17. Základní filtry (A2, v češtině), filtr „konverzační téma” (Seznamujeme se), filtr „má význam” (zdrobněliny).
- Obr. 18. Funkce „Chci si procvičovat” v modulu „Jsem student/ka”.
- Obr. 19. Cvičení A2 – názvy míst – názvy míst *-ice*, *-nice* (psaní z klávesnice, doplnění do věty) v modulu „Jsem student/ka”.
- Obr. 20. Vyhodnocené cvičení A2 – názvy míst – názvy míst *-ice*, *-nice* (psaní z klávesnice, doplnění do věty) v modulu „Jsem student/ka”.

Seznam tabulek

- Tab. 1. Substantiva odvozená pomocí sufixu (čistou sufixací).
- Tab. 2. Substantiva odvozená pomocí prefixu (čistou prefixací).
- Tab. 3. Celkový počet substantiv v databázi SLAN.
- Tab. 4. Podrobné údaje k sémantickým rysům substantiv v databázi SLAN.

Jak citovat uživatelskou příručku

SOKOLOVA, A., KOLÁŘOVÁ, I. & A. VÁLKOVÁ (2023). *Uživatelská příručka k softwaru SLAN*. Brno, 2023.